

1. Конвенція Ради Європи “Про захист прав і основних свобод людини ” (Рим, 04.11.1950 р.) та Протокол № 11 // Голос України. – 2001. – № 3 (2503). – С. 6–8.
2. Конвенція № 108 Ради Європи “Про захист осіб у зв’язку з автоматизованою обробкою персональних даних” (Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data; Amendment to Convention ETS No.108 allowing the European Communities to accede). Страсбург, 28.01.1981 р. Серія “Європейські угоди”, № 108 // www.convention.coe.int/treaty/en/Treaties/Html/108.htm. Офіційний переклад здійснено у ДКЗІ України, засвідчено МЗС України від 01.07.2002 р.
3. Додатковий протокол до Конвенції № 108 Ради Європи “Про захист осіб у зв’язку з автоматизованою обробкою персональних даних” щодо уповноважених органів нагляду та міждержавних інформаційних потоків. Страсбург, від 08.11.2001 р. // www.conventions.coe.int/treaty/en/Treaties/Html/181.htm. Офіційний переклад здійснено у ДКЗІ України, засвідчено МЗС України від 01.07.2002 р.
4. Директива 95/46/ЄС Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу “Про захист осіб у зв’язку з обробкою персональних даних і вільним обігом цих даних” від 24.10.1995 р. // www.evropa.eu.int/ISPO/legal/en/dataprot/directiv/directiv.html.
5. Директива 97/66/ЄС Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу “Про обробку персональних даних і захист прав осіб у телекомунікаційному секторі” від 15.12.1997 р. // www.evropa.eu.int/ISPO/legal/en/dataprot/protection.html.
6. Закон Землі Гессен (ФРГ) “О защите данных”, 1970.
7. Федеральный Закон ФРГ “О дальнейшем развитии обработки данных и защиты данных” от 20.12.1990 г.
8. Закон Великобритани “О защите данных” от 12.07.1984 г.
9. Закон Франции № 78–17 от 06.01.1978 г. “Об информатике, картотеках и свободах” (Journal officiel de la Republique Fracaise, 7 janvier 1978, 25 janvier 1978).
10. Закон № LXIII Венгрии “О защите персональных данных и доступе к информации, представляющей общественный интерес”, 1992.
11. Европейские страны, подписавшие Конвенцию № 108 Совета Европы. По состоянию на 06.02.2002 г. // www.conventions.coe.int/Treaty/EN/searchsig.asp?NT=108&CM=1&DF=../0.
12. Федеральный Закон РФ “Об информации, информатизации и защите информации” от 20.02.1995 г. № 24–ФЗ. Собрание законодательства Российской Федерации, 1995. – № 8.
13. Проект Федерального Закона РФ “Об информации персонального характера”. Внесен в Государственную Думу от 05.10.2000 г. // www.duma.gov.ru/kmpage/50200023/input3/24.htm.
14. Модельный закон “О персональных данных”. Принят на четырнадцатом пленарном заседании Межпарламентской Ассамблеи государств–участников СНГ (постановление от 16.10.1999 г. N 14–19) // www.contel.ru/rus/organizers/law3.html).

УДК 342.9(075.8)

В. ЦИМБАЛЮК, кандидат юридичних наук,
лауреат Премії імені Ярослава Мудрого

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ДЖЕРЕЛА МЕТОДОЛОГІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА (синергетичний та кібернетичний аспекти)

Рубіж ХХ – ХХІ століть для України знаменувався входженням до інформаційного суспільства – суспільства, в якому діяльність людей ґрунтується на використанні послуг, що надаються за допомогою інформаційних технологій та технологій зв’язку [9, – С. 81]. З огляду на це, виникла необхідність наукового забезпечення правового регулювання суспільних відносин щодо інформації, яка нині у всьому світі усвідомлена як важливий ресурс суспільних відносин разом з такими різновидами майна, як речі та енергія.

У контексті постановки проблеми в загальному вигляді та її зв’язку із важливими науковими та практичними завданнями, зокрема публічного правотворення у сфері державного управління суспільними відносинами щодо інформації, існує необхідність формування методології такого нового соціального феномена, як інформаційне право.

Легально у нашій країні інформаційне право як напрям наукового дослідження було

визначено на підставі Постанови Верховної Ради України від 16.01.2003 року № 441-IV Президією ВАК України від 21.05.2003 року № 26-11/5 шляхом внесення зміни до паспорта спеціальності 12.00.07. У підпункті 1 пункту 2.3 зазначеного паспорта визначено необхідність формування структури, джерел і методології інформаційного права та правової інформатики. Отже, можна констатувати, що інформаційне право та правова інформатика вийшли із системи спеціальних навчальних дисциплін та міжгалузевих комплексних наукових інститутів. Інформаційне право в Україні почало формуватися як комплексна галузь наукових знань, яка тісно пов'язана з правовою інформатикою – наукою про закономірності автоматизації (комп'ютеризації) соціальних процесів, які мають правовий статус правовідносин, пов'язаних з інформацією. Також правову інформатику можна визначити як науку про адаптацію здобутків телематики, автоматичної, синергетики та кібернетики в соціальних системах правового змісту.

При ретельному дослідженні зарубіжних наукових публікацій на засадах порівняльного аналізу можна відмітити, що джерелами формування інформаційного права є перш за все традиційні провідні галузі права (адміністративне та цивільне), що воно у повному обсязі переймає всю проблематику теорії права, теорії управління соціальними системами (зокрема, соціальної кібернетики) та інформатики (правової інформатики).

Виникає питання, а чи є вже в нашій країні відповідна теоретична та практична база для формування інформаційного права як комплексної галузі суспільних відносин, як множини правових норм, як науки та як навчальної дисципліни. Щодо останнього, то в Україні з другої половини 90-х років ХХ століття у деяких юридичних вузах через спеціальний навчальний курс (навчальну дисципліну) інформаційне право обережно, але активно почало упроваджуватися. Зокрема, навчальну дисципліну “Інформаційне право” автор цієї публікації почав викладати ще у 1998 році у Київському інституті економіки і права на юридичному факультеті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблематики [1-11], свідчить, що в Україні з середини 90-х років ХХ століття активно формується національна теорія інформаційного права. Коріння її сягає 60 – 80-тих років, коли проводилися дослідження організаційно-правового забезпечення автоматизованих систем управління в Інституті держави і права ім. В.М. Корецького Національної академії наук України. Історично склалося так, що засади інформаційного права закладалися переважно вченими-адміністративістами, які першими відчули потребу часу. Залучення їх до вирішення правових проблем автоматизації також було зумовлене спільністю предметної сфери адміністративного права з кібернетикою – управлінням. Проте в той час ще не сформувалася критична маса наукових знань, яка б дозволила говорити про автономність інформаційного права, його джерела та методологію.

Нині, серед невирішених раніше частин загальної проблематики інформаційного права України зазначена потреба сформувалася. В першу чергу пропонується звернути увагу на визначення адміністративно-правових джерел методології інформаційного права. Щодо цього існує думка, що інформаційне право не випадково включено до циклу публічно-правових наукових спеціальностей разом з теорією управління та адміністративним правом як в нашій країні, так і в Росії.

Провідна мета дослідження – визначити на теоретичному рівні нові парадигми адміністративно-правових джерел інформаційного права в контексті таких нових наукових напрямів дослідження, як синергетика (теорія самоорганізації (самоврядування) соціальних систем) та відроджена, на новому світогляді, соціальна кібернетика (теорія управління соціальними системами в умовах формування інформаційного суспільства).

Провідними завданнями дослідження є спроба теоретичного обґрунтування визначеної мети в умовах формування чергового етапу глобалізації інформаційного суспільства. Цьому етапу надано умовної назви – глобальна кіберцивілізація. Другим завданням є зазначення проблематики методології теорії інформаційного права як важливої його інституції.

Викладення основних положень дослідження та обґрунтування наукових результатів пропонується, виходячи з того, що розробка методологічних аспектів має надзвичайно важливе значення для кожної науки. Особливе значення напрацювання методології має для нових наукових напрямів. Проблему визначення методології можна порівняти з будівельним рихтуванням:

необхідність у ньому виникає при будь-якому будівництві чи реконструкції великої споруди, після закінчення яких воно знімається і відкладається до потреби. Сьогодні, при формуванні структури інформаційного права, знову виникла необхідність у такому „риштуванні” – визначенні його галузевої методології.

При цьому суттєво також відмітити, що саме тлумачення поняття “методологія”, зокрема такої категорії, як “методологічний аспект”, як зазначає В.Б. Авер’янов, не є однозначним (Див.: Державне управління: теорія і практика. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – С. 9 – 10). У силу об’єктивних чинників щодо обмеження викладу матеріалу дослідження пропонується свідомо ухилитися від теоретичної полеміки щодо формулювання поняття “методологія”, його сутності та змісту в контексті проблематики інформаційного права і звернути увагу на наступне.

Серед найвищого рівня методології як науки про методи пізнання та орієнтири для усіх наук, загальнотеоретичні основи, які визнані у теорії управління соціальними системами (у тому числі теорії державного управління) та в адміністративному праві є пізнавальні методи кібернетики – науки про системне, цілеспрямоване керування об’єктом на основі зворотних зв’язків. У сучасній кібернетиці (зокрема її провідному напрямі – соціальній кібернетиці) чітко сформувалася парадигма, що управляти “всім і вся” ніякий управляючий суб’єкт (керівник) не може (особливо на рівні таких великих, складних систем, як людина, суспільство, держава, світове співтовариство). У сучасній соціальній кібернетиці усвідомлено, що особливістю соціальних відносин як керованої системи є те, що люди в них не можуть бути об’єктами управління. Тобто формується нова парадигма, відмінна від традиційної кібернетики (та й заснованої на ній теорії управління соціальними системами і похідних від неї інших наук “адміністративного циклу”): люди та соціальні спільноти є тільки суб’єктами управління, і ні за яких умов вони не можуть бути об’єктами. Щодо держави, то вона є історичною, юридичною, ідеологічною та політологічною фікцією, за якою приховуються владні (політичні) інтереси і можливість правити певної групи людей (чи окремої людини при підтримці інших людей), які взяли на себе сміливість володарювати над іншими. “Інші” ж – керовані на стільки, на скільки дозволяють собою керувати. За певних умов – ці “інші”, які усвідомлюють себе у статусі народу, громадян, можуть брати керування і на себе. Можливо, у зазначеній парадигмі слід розуміти подане в абзаці першому статті 5 Конституції України формулювання “носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ”.

Саме ця парадигма зумовила виділення із соціальної кібернетики такого напрямку наукових досліджень (та і філософського світогляду також), як синергетики – науки про самоорганізацію систем, як чинника, що зумовлює виникнення та руйнування кібернетичних (управлінських) систем. Один з основних постулатів синергетики, який також взаємозумовлює її тісний зв’язок з кібернетикою, можна сформулювати наступним чином. Кібернетика (управління, адміністрування, володарювання) виникає з самоорганізації хаосу в точках біфуркації (концентрації, згустків певної природи) через актрактори (збудники), які за певних обставин критичної маси (енергії, інформації, речовини тощо) зумовлюють у перспективі і руйнацію кібернетичних систем. Більш детально методологічні аспекти синергетики, зокрема щодо джерел методології інформаційного права, зазначені автором цієї публікації у колективній монографії “Вступ до інформаційної культури та інформаційного права” (2003 р.), випущеній у світ під егідою Науково-дослідного центру правової інформатики Академії правових наук України, за загальною редакцією доктора економічних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України М.Я. Швеця та доктора юридичних наук, професора Р.А. Калужного. У названій монографії подані також посилання на наукові джерела, на яких базуються зазначені методологічні міркування.

У ході проведених досліджень сформувалася думка щодо можливості екстраполяції положень синергетики та кібернетики на природу виникнення правовідносин, які викристалізувалися у двох провідних галузях публічного права: адміністративному та цивільному, зокрема їх означених (принципових) методах (умовно їх можна назвати як “мета-методи”).

У контексті постановки проблеми пропонується наступна парадигма. Природа адміністративного права базується на методології кібернетики – на владному (управлінському) методі. Природа цивільного права базується переважно на методології синергетики – самоорганізації, першоджерела якої формуються у приватному праві. Зазначене не виключає, що певні суспільні

відносини з приватно-правового простору визначаються спершу в публічному праві через адміністративне, а потім – знаходять відображення (закріплення) у цивільному праві. Саме так з приватного права (через правочинні угоди, добрі звичаї, норми суспільної моралі та ділової етики) у публічне право потрапили суспільні відносини щодо інформації як усвідомлений суспільством умовно-автономний феномен. Системоутворювальним публічно-правовим чинником формування інформаційного права як упорядкованої множини норм у нашій країні став адміністративно-правовий за сутністю законодавчий акт – Закон України “Про інформацію” (1992 р.). Проте для нього було підготовлено підґрунтя в іншому базовому законодавчому акті – Законі України “Про мови...” від 1989 р. Саме в цьому законі вперше у вітчизняному законодавстві було вжито поняття “інформація” та “інформатика”.

Однак це не свідчить, що “привид інформації” не був присутній у публічному праві нашої країни. Він “ховався” у змісті та сутності таких юридичних термінів, як “відомості”, “повідомлення”, “звернення”, “дані”, “сигнали”, “знання”, “освіта”, “документ”, “документування”, “докази”, “таємниця”, “честь”, “гідність” та інші права тощо.

У 1996 році терміни “інформація” та “інформатика” набули конституційного статусу (юридичного вжитку) – у ряді статей Конституції України (для прикладу, статті 17, 32, 34, 91 (пункт 12) та інші).

У цивільному праві на рівні законодавства поняття “інформація” було застосовано лише у 2003 році – на рівні його системоутворювального публічно-правового акта – у Цивільному кодексі України. Аналіз цього законодавчого акта свідчить, що публічне цивільне право (а отже, і офіційна цивільно-правова наука) визнали інформацію як об’єкт цивільних прав, проте не було визнано природи інформації як майна. Однак це не означає, що на рівні приватно-правових відносин інформація не визнається як майно. Публічно-правовий аспект інформації як майна був визначений раніше саме адміністративно – на рівні інформаційного законодавства.

Декілька міркувань щодо конституційних джерел провідних галузей права та комплексних галузей права, до яких належить й інформаційне право. З конституційних джерел образно визначаються “мета-принципи” виникнення двох провідних форм правовідносин за суб’єктними ознаками, які є протилежні за сутністю: публічних (зокрема, державних) та приватних (без участі держави). Провідну роль у публічному праві з чітко означеною методологією мають тільки дві галузі права, які визначаються як провідні – це адміністративне право та цивільне.

Повертаючись до проблематики методології права, слід відмітити наступне. Як зазначали філософи минулого, кожна науку можна вважати наукою настільки, наскільки вона застосовує методологію математики. Математично “мета-методи” зазначених провідних галузей права можна відобразити двома лініями: адміністративного – вертикальною, а цивільного – горизонтальною ієрархією відносин.

Виходячи з цих міркувань, науковій юридичній громадськості пропонується для дискусії методологічна парадигма до деяких положень вітчизняної теорії адміністративного права щодо конвергенції його методів з цивільним правом (Див.: Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / За ред. В.Б. Авер’янова. – К.: “Факти”, 2003.). У правотворчому процесі ця парадигма полягає, наприклад, у тому, що необ’єктивним (“неправомірним”) є вживання такої категорії, як “адміністративний договір”. Це все одно, що говорити “добровільно-примусове” чи “криверівне”. Тобто суспільні відносини можуть виникати або адміністративно (між юридично та ієрархічно залежними сторонами), або цивільно – за угодою (між юридично незалежними і рівними сторонами у формі договору, контракту). Проте не виключається зміна методу наступного їх здійснення чи припинення.

Отже, щодо сутності такої трансформації відносин можна сформулювати зміст поняття комплексного методу. Цей метод вже не цивільний і не адміністративний. Існує думка, що цей метод є єдиним для всіх комплексних галузей права, які формуються за об’єктом (предметом) правовідносин (до яких належить й інформаційне право).

Виняток становить тільки суто деліктне за природою – кримінальне право, яке “публічно-адміністративно” визначає диспозиції того, що не можна робити – найбільш суспільнонебезпечних діянь у статусі злочинів. Менш суспільнонебезпечні діяння визначаються тільки

у деліктній частині адміністративного права (проступках) та цивільного права. Тобто будь-які юридичні делікти можуть процедурно вирішуватися або в адміністративно-правовому порядку (методами), або у цивільно-правовому, або у кримінально-правовому. Саме тільки ці три галузі права визначаються як провідні, тому що мають свій галузевий процес (процедури вирішення деліктів). Амбіційні намагання комплексних галузей права “обзавестися” своїм “процесуальним правом” (чи то процедурним) є не що інше, як тільки бажання сприймати бажане за дійсне. Звичайно, науковці можуть вигадати яке завгодно процесуальне право (папір витримає все), але природа такого “процесуального права” (якщо його проаналізувати без амбіцій) буде або цивільно-правова, або адміністративно-правова, або кримінально-правова. Як не розглядай процедуру, процес є процесом.

З цих міркувань випливає наступна парадигма: всі наукові намагання визначення для комплексних галузей права специфічних для них методів є не що інше, як намагання прийняти бажане за дійсне. Простіше кажучи, у народі це визначається формулою “генетично поєднати їжака та гадюку”. Не важко уявити, який буде мутант (жартівники кажуть, що виходить ... метр колючого дроту).

А тепер знову щодо конвергенції адміністративних правовідносин. Суб'єкт-керівник (володар) може імітувати (як юридично – процедурно, так і психологічно) суб'єкту-підлеглому нібито “договірні” відносини (домовленість). Та все ж сутність таких відносин можна висловити народною мудрістю – “спробуй не виконати “угоду” з ним (керівником)... тоді відчуєш його “договірну” владу”. Завершуючи полеміку щодо категорії “адміністративного договору”, можна зазначити, що запозичення адміністративістикою понятійного апарату у цивілістики треба робити зважено і обережно. З точки зору юридичної когнітології теорія адміністративного права повинна напрацьовувати свій понятійний апарат. До речі, є добрий приклад, коли в адміністративних відносинах, на певному їх етапі, визначення використовуються неначе цивільно-правовий метод: це тендер – об'ява на закупівлю товарів, робіт, послуг та реалізація її. Проте за регламентацією та процедурою контролю за такими відносинами вони матеріалізуються як адміністративно-правові.

На базі запропонованого теоретичного аналізу пропонується здійснити узагальнення (висновки) на рівні доктринальних засад (основ) щодо джерел методології інформаційного права.

1). Інформаційне право України є комплексно галуззю права, джерела методології якої тісно пов'язані з методологією адміністративного права.

2). Провідним методом інформаційного права є комплексне варіативне застосування методів адміністративного та цивільного права.

3). Інформаційне право традиційно до теорії права може розглядатися автономно у триєдності: як сфера суспільних відносин щодо інформації, які знаходять вираз у нормах публічного та приватного права; як напрям наукових досліджень (науки); як навчальна дисципліна. Щодо ознак вітчизняної науковості та як методично-навчального чинника (навчальної дисципліни), слід зазначити, що українськими вченими вже напрацьовано базис – монографії та навчальні посібники, у назві та у змісті яких визначена тематика – інформаційне право.

4). Ознакою інформаційного права як комплексної галузі права є наявність у ньому двох частин: загальної та особливої, що знайшло публічне висвітлення у ряді праць вітчизняних дослідників [3-11].

5). Усі вищезазначені ознаки виводять інформаційне право зі статусу міжгалузевого комплексного інституту в комплексну галузь права.

У контексті перспектив подальших розвідок у напрямі формування методології інформаційного права слід зазначити, що вона повинна розглядатися як провідний інститут у структурі цього права, як комплексна галузь наукових досліджень. Вагому роль у формуванні методології інформаційного права повинні відіграти саме адміністративісти.

Використана література

1. Вступ до інформаційної культури та інформаційного права. Монографія. – Ужгород: ІВА,

2003.– 240 с.

2. Голубєв В.О., Гавловський В.Д., Цимбалюк В.С. Інформаційна безпека: проблеми боротьби зі злочинами у сфері використання комп'ютерних технологій. Монографія /За заг. ред. д.ю.н. Калюжного Р.А. – Запоріжжя: “Просвіта”. 2000. – 252 с.

3. Інформатизація, право, управління (організаційно-правові питання). Монографія /Калюжний Р.А., Крупчан О.Д. Цимбалюк В.С. Швець М.Я. та ін. /За заг. ред. Швеця М.Я., Крупчана О.Д. – К.: НДЦ правової інформатики АПрНУ, 2002. – 191 с.

4. Інформатизація соціального управління: теорія і практика (організаційно-правовий аспект). Посібник. Наукове видання /Гавловський В.Д., Гуцалюк М.В., Коваленко О.І. Цимбалюк В.С. та ін.). – К. – Донецьк: Донецький інститут внутрішніх справ. 2001. – 190 с.

5. Інформатизація управління соціальними системами (організаційно-правові питання теорії і практики). Навч. посіб. /Калюжний Р.А., Цимбалюк В.С., Ящуринський Ю.В. За ред. М.Я. Швеця, Р.А. Калюжного. – К.: МАУП, 2003. – 336 с.

6. Інформаційне забезпечення управлінської діяльності в умовах інформатизації: організаційно-правові питання теорії і практики. Монографія. / Калюжний Р.А., Шамрай В.О. Гавловський В.Д. Гуцалюк М.В., Цимбалюк В.С., Швець М.Я., Яцишин Ю.В., Ластовецький А.С. / За ред. Р.А. Калюжного та В.О. Шамрая. – К.: АДПС України, 2002. – 296 с.

7. Інформаційне право. Навчально-методичний комплекс. – К., 1998.

8. Інформаційне право та інформаційна безпека. – Київ – Донецьк. 2001.

9. Брижко В.М., Цимбалюк В.С. і ін. Інформаційне суспільство. Дефініції: *людина, її права, інформація, інформатика, інформатизація, телекомунікації, інтелектуальна власність, ліцензування, сертифікація, економіка, ринок, юриспруденція*. / За ред. доктора юридичних наук, професора Р.А.Калюжного, доктора економічних наук, професора М.Я. Швеця. – К.: “Інтеграл”, 2002. – 220 с.

10. Інформатизація та відкритість влади як засоби демократизації суспільства. Зб. матеріалів “круглого столу” у Національному інституті стратегічних досліджень 17.12.2002 р. – К.: “Альтерпрес”. 2003.

11. Брижко В.М., Цимбалюк В.С. и др. e–будущее и информационное право / Под ред. доктора юридических наук, профессора Р.А. Калюжного, доктора экономических наук, профессора Н.Я.Швеца. – К.: “Интеграл”, 2002. – 264 с.

12. Правова інформатика: системна інформатизація законотворчої, правозастосовної, правоохоронної, судочинної та правоосвітньої діяльності в Україні. Монографія / Брижко В.М., Вознюк І.А., Гавловський В.Д., Гладківська О.В., Задорожня Л.М., Калюжний Р.А., Клімашевська Ю.А. Саницький В.А., Севастьянов В.Ф. Смаглюк В.М., Хахановський В.Г., Цимбалюк В.С., Швець М.Я., Яременко О.І. /За ред. М.Я. Швеця, Р.А. Калюжного. – Ужгород: ІВА, 2003. – 168 с.

УДК 002.6+342,7

М. ГУЦАЛЮК, кандидат юридичних наук

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: НОВІ ЗАГРОЗИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОТИДІЇ

Події 11 вересня 2001 року стали новим етапом у житті людства, надали поштовху активним пошукам засобів захисту усього цивілізованого світу, окремих громадян та балансу між правами та свободами окремого громадянина та безпекою держави і суспільства у цілому. У цьому зв'язку, як вірно зазначає А. Чистяков, національну безпеку нашої держави неможливо розглядати окремо від міжнародної безпеки. Глобальні процеси формування загальносвітового фінансово-інформаційного простору на базі нових комп'ютерних технологій призвели до транснаціоналізації та інтернаціоналізації організованої злочинності [1].

Значимо, що питанням інформаційної безпеки в Україні приділялася значна увага, починаючи з часів проголошення незалежності. Конституція України прямо вказує, що забезпечення інформаційної безпеки відноситься до основних функцій держави і є справою усього українського народу [2].

Парадигма інформаційної безпеки передбачає розгляд категорії безпеки як складної системи, необхідною умовою існування людини, держави, суспільства. Феномен безпеки, зокрема,